

LIETUVIŲ MEDICINOS TERMINOLOGIJA: NUO IŠTAKŲ IKI MOKSLO STUDIJŲ

LITHUANIAN MEDICAL TERMINOLOGY: FROM FOUNTAINHEAD TO SCIENTIFIC STUDIES

Janina Valančiūtė

Lietuvos medicinos biblioteka

Lithuanian Library of Medicine

SANTRAUKA

Reikšminiai žodžiai: lietuvių medicinos terminologija, terminija, terminai, liaudies kalbos žodžiai.

Lietuvių medicinos terminologijos pradžia galima laikyti senuosius (XVI–XVII a.) raštus ir XVIII–XIX a. raštus, iš kurių į dabartinę medicinos kalbą pateko nemažai terminų. Sparčiau terminiją imta plėtoti XIX a. pab.–XX a. pr. Pradėta spausdinti daug lietuviškų ir verstinių medicinos knygelių, straipsnių periodinėje spaudoje ir kalendoriuose sveikatos klausimais. Pasirodė pirmieji lietuviški medicinos periodiniai leidiniai „Sveikata“, „Medicina ir gamta“, „Gydytojas“. Žymūs Lietuvos visuomenės veikėjai, tautinio atgimimo žadintojai, gydytojai P. Avižonis, J. Basanavičius, K. Grinius, V. Kudirka, J. Šliūpas, A. Vileišis ir kiti rašė medicinos knygas, publikavo straipsnius periodiniuose leidiniuose. Jie ragino siekti medicinos terminų lietuviškumo, vartoti ne skolintus, o lietuviškus žodžius. Pradėti kelti medicinos terminų tvarkybos, vienodinimo ir kt. klausimai. Lietuviškais medicinos terminais rūpinosi prie Lietuvių mokslo draugijos įsteigta Gydytojų ir vaistininkų sekcija, Kauno medicinos draugija.

Vėliau medicinos terminologijos klausimais rašė gydytojai V. Lašas, S. Pavilonis, A. Vaitilavičius, V. Sirvydis, G. Česnys ir kt. Disertacijas terminologijos tema apgynė B. Briaukienė (2000 m.) ir N. Litevkienė (2006 m.).

2009 m. sulaukėme vertingos P. Žemlevičiūtės medicinos terminų mokslo studijos „Lietuvių medicinos terminologijos raida XIX amžiaus pabaigoje–XX amžiaus pradžioje“. Autorė pasirinko gydytojų J. Basanavičiaus, K. Griniaus, K. Jokanto, V. Kudirkos, P. Matulaičio, Pr. Matulaičio, S. Matulaičio, J. Šliūpo, A. Vileišio ir kt. medicinos raštus (apie 400 tekstų). Disertacijoje rašoma apie liaudies medicinos terminų svarbą lietuviškai medicinos terminologijai ir liaudies kalbos įtaką mokslinei medicinos terminijai, išsamiai analizuojami J. Basanavičiaus „Medega musu tautiszkai vaistinykstai“ terminai, glaustai apžvelgiama medicinos leksika senojoje (XVI–XVII a.) lietuvių raštijoje bei XVIII–XIX a. vidurio spaudiniai, per paskutinius du XIX a. ir du pirmuosius XX a. pradžios dešimtmečius išleistos knygos, kiti spaudiniai medicinos klausimais. Darbe tirtuose tekstuose rasta apie 7 500 skirtingų medicinos terminų. Lietuviškos kilmės terminai sudaro daugiau nei pusę (65 proc.) visų terminų. Daugiausia tai terminologizuoti gyvosios kalbos žodžiai. Pasak disertacijos autorės, XIX a. pab.–XX a. pr. buvo dedami dabartinės lietuvių medicinos terminologijos pamatai.

ABSTRACT

Key words: Lithuanian medical terminology, medical terms, common parlance words.

Lithuanian medical terminology dates from the old writings (16 th–17 th centuries) and writings of the 18 th–19 th centuries which brought quite a few terms to the modern medical language. Terminology began to develop faster at the turn of the 20 th century when a lot of Lithuanian medical books and translations appeared in printing and articles were published in periodicals and calendars. The first Lithuanian medical periodicals („Health“, „Medicine and Nature“, „Doctor“) came into being. The famous Lithuanian public figures of the national revival, doctors Petras Avižonis, Jonas Basanavičius, Kazys Grinius, Vincas Kudirka, Jonas Šliūpas, Antanas Vileišis and others wrote medical books and published articles in periodicals. They urged to use Lithuanian words instead of borrowings. The discussion ensued on medical terminology coordination, harmonization and others issues. The physicians and pharmacists department (set up in 1911) established at the Lithuanian Scientific Society as well as Kaunas Medical Society (set up 1911) dealt with Lithuanian medical terms.

Later doctors Vladas Lašas, Salezijus Pavilionis, Adomas Vaitilavičius, Vytautas Sirvydis, Gintautas Česnys and others explored the topics pertaining to the medical terminology. The doctoral dissertations were defended by Birutė Briaukienė (2000), Nijolė Litevkienė (2006).

In 2009 Palmira Zemlevičiūtė produced valuable study “Evolution of the Lithuanian medical terminology at the turn on the 20 th century”. The author looked into medical writings (about 400 texts) by the physicians Jonas Basanavičius, Kazys Grinius, Kazimieras Jokantas, Vinas Kudirka, Petras Matulaitis, Pranas Matulaitis, Stasys Matulaitis, Jonas Šliūpas, Anatanas Vileišis and others. The doctoral thesis investigated the impact of folk medical terms on Lithuanian medical terminology and the impact of the folk language on scientific medical terminology. It also analysed in detail the terms from “Materials for our national pharmacy” by Jonas Basanavičius and presented a brief overview of the medical lexicon in the old writings (16 th–17 th centuries) and publications of the 18 th to mid – 19 th centuries as well as books and other medical publications. The research is carried out on about 7,500 different medical terms found in analysed writings. The terms of Lithuanian origin terms make up more than a half (65 percent) of all the terms and mostly come from the spoken language. According to the author, the foundation of the current Lithuanian medical terminology was placed at the turn of the 20 th century.

TERMINOLOGIJOS PRADŽIA

Medicinos terminijos ištakos siejamos su Hipokrato darbais. Dauguma terminų, kuriuos savo raštuose vartojo Hipokratas, tapo tarptautiniais medicinos terminais. Atgimimo epochoje, XV–XVI a., mokslo kalba tapo lotynų kalba. Ir šiandien dar dažnai rašomi lotyniški terminai, nors medikų profesinei kalbai lotynų kalba dėl kitų kalbų (anksčiau – rusų, dabar – anglų) įtakos jau nebėra tokia svarbi.

Lietuvių medicinos terminologija formavosi ilgus šimtmečius. Jos pradžia galima laikyti senesius (XVI–XVII a.) raštus ir XVIII–XIX a. raštus, iš kurių į dabartinę medicinos kalbą pateko nemažai terminų. Sparčiau terminiją imta plėtoti XIX a. pab.–XX a. pr. Pradėta spausdinti daug lietuviškų ir verstinių medicinos knygelių, straipsnių periodinėje spaudoje ir kalendoriuose sveikatos klausimais. Pasirodė pirmieji lietuviški medicinos periodiniai leidiniai („Lietuvos ūkininko“ priedas „Sveikata“, leistas 1909–1928 m., pirmasis lietuvių kalba medicinos mokslo žurnalas „Medicina ir gamta“ (1913 m.), laikraščio „Aušra“ priedas „Gydytojas“, leistas 1914–1915 m.). Žymūs Lietuvos visuomenės veikėjai, tautinio atgimimo žadintojai, gydytojai Petras Avižonis, Jonas Basanavičius, Kazys Grinius, Vincas Kudirka, Jonas Šliūpas, Antanas Vileišis ir kt. „paliko savo žodį lietuviškoje medicinos raštijoje“ – rašė medicinos knygas, publikavo straipsnius periodiniuose leidiniuose. Jie ragino siekti medicinos terminų lietuviškumo, vartoti ne skolintus, o lietuviškus žodžius. Pradėti kelti medicinos terminų tvarkybos, vienodinimo ir kt. klausimai. 1911 m. prie Lietuvių mokslo draugijos buvo įsteigta Gydytojų ir vaistininkų sekcija. Jos nariai gydytojai Dominykas Bukontas, Kazys Grinius, Juozas Jarašius, Antanas Vileišis, Motiejus Nasvytis ir kt. sudarė programą, kurios vienas uždavinių buvo senosios terminijos sutvarkymas ir naujos bei specialiosios sudarymas. Ši organizacija taip pat pradėjo leisti laikraštį „Medicina ir gamta“, kuris dabar laikomas pirmuoju lietuvišku medicinos moksliniu žurnalu. Apie medicinos terminus rašė ir žymiausias lietuvių bendrinės kalbos normintojas Jonas Jablonskis. 1908 m. išleido knygėlę „Kolera artinas – pasisaugokite!“, o 1915 m. parašė recenziją apie tris iš rusų kalbos verstas

medicinos knygeles. Medicinos terminų tvarkybos darbas suaktyvėjo, kai 1922 m. Kaune įkūrus Lietuvos universitetą imtasi organizuotos veiklos. Anksčiau terminija rūpinosi tik pavieniai entuziastai. P. Avižonis parengė valstybinių egzaminų programą dėl terminų pasitardamas su J. Jablonskiu. Jų nuomonės sutapo. Abu pasisakė prieš „nežmoniškai nukaltus“ medicinos terminus ir manė, kad reikia palikti kai kuriuos liaudies kalbos žodžius.

P. AVIŽONIS – GYDYTOJAS, RAŠĖŠ TAISYKLINGA KALBA

Prof. Zigmas Zinkevičius apibūdina P. Avižonį kaip vienos pirmųjų lietuviškos gramatikos autorių ir kaip „pavyzdį mokslininko, rašiusio savo veikalus taisyklinga kalba“. Tapęs medicinos mokslų daktaru, profesoriumi P. Avižonis ir toliau domėjosi gimtosios kalbos reikalais, kūrė lietuviškus medicinos terminus, dalyvavo Terminologijos komisijos darbe, priklausė Lietuvių kalbos draugijai. P. Avižonis suprato, kaip svarbu turėti lietuviškų medicinos terminų. Nors dar iki trečiojo dešimtmečio vidurio P. Avižonis vartojo daug nelietuviškų medicinos terminų – tarptautinių (daugiausia graikų ir lotynų kalbų) žodžių, bet vėlesniuose darbuose jis vengė svetimų kalbų terminų ir siekė surasti jiems kuo daugiau lietuviškų atitikmenų. Pats kūrė lietuviškus medicinos terminus, taisė ir tobulino savo vartojamus medicinos terminus. Daugiausia jo sudarytų ir pritaikytų lietuviškų medicinos terminų yra „Akių ligų vadove“. Jo darbų paskelbta lietuviškuose ir užsienio leidiniuose lietuvių, latvių, lenkų, prancūzų, rusų, vokiečių kalbomis. P. Avižoniui teko dirbti žurnalų redaktoriumi ir leidėju, bendradarbiauti lietuvių ir užsienio leidiniuose. Jis padėjo Jonui Jablonskiui parengti spaudai Antano Juškos žodyno I tomą ir Kazimierui Būgai, vėliau Juozui Balčikonui rengiant „Lietuvių kalbos žodyną“. Bendradarbiavo su Povilu Višinskiu, Gabriele Petkevičaitė-Bite, Žemaite, taisė kai kurių Žemaitės apsakymų kalbą. P. Avižonio darbai prisidėjo prie lietuvių bendrinės kalbos įtvirtinimo, jos mokslinio stiliaus formavimo, kalbos kultūros kėlimo.

KOMISIJA MEDICINOS TERMINŲ REIKALU

Lietuviškais medicinos terminais rūpinosi Kauno medicinos draugija. 1925 m. kovo 6 d. posėdyje Jonas Staugaitis savo pranešime Lietuvos medicinos terminologijos reikalu akcentavo: „Kitos profesijos ruošia arba jau yra paruošusios savo srities terminus; tiktai gydytojai nėra net ir pradėję ruošti mediciniškuosius terminus.“ Jam, kaip „Medicinos“ redaktoriui, dažnai teko susidurti su medicinos terminų stoka. Dr. Jonas Brundza sakė: „Iki šiol neturime pagrindinių terminų.“ Pasiūlė sudaryti atskirų specialybių grupes, kad komisijai būtų pristatoma medžiaga. J. Staugaitis pabrėžė, kad būtina surinkti medicinos terminus iš medicinos knygų ir laikraščių, medicinos vadovėlių, populiarių medicinos knygelių, ir nurodė terminų tvarkybos bei apdorojimo gaires. Buvo sudaryta gydytojų komisija (Jonas Staugaitis, Jonas Brundza, Vladas Lašas), kuriai pavesta „rūpintis medicinos terminų reikalu“. Medicinos mokslo kalbos ir terminų klausimus aptarė kalbininkai Petras Jonikas, Pranas Skardžius.

TERMINIJOS TYRINĖJIMAI PO ANTROJO PASAULINIO KARO IR VĒLIAU

Lietuvos medicinos istorijos tematika rašė medikai Vytautas Baronas, Viktoras Micelmacheris, Juozas Meškauskas, Stasys Biziulevičius, Dalia Triponienė, Silvija Stakulienė, Aurimas Andriušis ir kt. Vilma Gudienė, Vitalija Miežutavičiūtė, Vytautas Siudikas apgynė disertacijas, tačiau savo darbuose jie nepalietė terminologijos dalykų. Vis dėlto dar šeštajame XX a. dešimtmetyje paskelbta publikacijų medicinos kalbos kultūros ir medicinos terminologijos tematika įvairiuose kalbos ir medicinos leidiniuose. 1959 m. žurnale „Sveikatos apsauga“ minima, kad intensyviai rengiamas lietuviškų medicinos terminų žodynas. Svarbaus leidinio rengėjams teko kritiškai įvertinti jau vartojamus terminus, nuspręsti, kuris iš keleto vartojamų sinonimų yra tinkamesnis, o jeigu nei medikų, nei liaudies kalboje nesurasta atitinkamo žodžio, kai kuriuos terminus reikėjo sukurti. Taip pat atsisakyta kai kurių įprastų, bet kalbiniu ar moksliniu atžvilgiu netinkamų terminų. Bandyta į šių klausimų svarstymą įtraukti ir plačiąją medikų visuomenę. „Medicinos terminų žodynas“ išleistas tik 1980 m. Vėliau – „Klinikinių diagnozių žodynelis“ (1971 m.), „Trumpas psichiatrijos terminų žodynas“ (1996 m.), „Aiškinamasis imunologijos ir alergologijos terminų žodynas“ (2012 m.) ir kt.

Medicinos terminologijos klausimais rašė ne tik kalbininkai (Stasys Keinys, Kazimieras Gaivenis ir kt.), bet ir patys medikai (Vladas Lašas, Salezijus Pavidonis, Adomas Vaitilavičius, Vytautas Sirvydis, Gintautas Česnys ir kt.). Buvo svarstomi kalbos klaidų ir terminijos klausimai. Pasirodė ir tiriamojo pobūdžio darbai. Profesorius G. Česnys, išanalizavęs Jono Basanavičiaus žodynelio „Medega musu tautiškai vaistinykystai“ terminus, apgailestavo, kad dabartiniame „Medicinos terminų žodyne“ neliko kai kurių mūsų patri-

archo surinktų lietuvių kalbos žodžių, o vietoj jų vartojami sulietuvinoti lotyniški terminai. Profesorius J. Basanavičiaus žodynelį apibūdino kaip mūsų medicinos vardyno pradžia. G. Česnys Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto rankraštyne aptiko daktaro J. Basanavičiaus „Anatomijos ir medicinos vardyno medžiagos“ rankraštį. Tai – medicinos žodyno apmatai, beveik 700 terminų. G. Česnys, apžvelgęs rankraštį kaip anatomas, daugiausia gilinosi į žmogaus kūno dalių, organų ir jų sistemų terminiją. Pripažino, kad daugelį kūno dalių ir organų J. Basanavičius vadino taip pat, kaip Konstantinas Sirvydas trikalbiame lenkų, lotynų, lietuvių kalbų žodyne (1620 m.), tačiau apstu ir naujų terminų. Prof. G. Česnys buvo ketinęs išsamiau panagrinėti šį rankraštį.

Lietuvių medicinos terminologijos daktaro disertacijas apgynė Birutė Briaukienė – „Petras Avižonis ir jo lietuviškoji medicinos terminija“ (2000 m.) ir Nijolė Litevkienė – „Lietuviški ir lotyniški sudėtiniai anatomijos terminai“ (2006 m.). B. Briaukienė teigia, kad kuriant medicinos terminiją, svarus indėlis priklauso patiems medikams. Kuriant ir norminant lietuviškąją terminiją, sprendžiant aktualius terminologijos klausimus, reikia studijuoti įvairių sričių ir įvairių autorių terminijos kūrimo principus, tyrinėti lietuviškosios terminijos ištakas bei sudarymo būdus. Būtina perimti lietuvių terminijos pradininkų palikimą, tęsti jų tradicijas. Ir dabar ypač aktuali medicinos terminų problema. Gerų lietuviškų medicinos terminų stinga, todėl vartojama daug nelietuviškų medicinos terminų, daroma kalbos klaidų.

P. ZEMLEVIČIŪTĖS MEDICINOS TERMINOLOGIJOS ANALIZĖ

Temos pasirinkimas

2009 m. sulaukėme vertingos Palmiros Zemlevičiūtės medicinos terminų mokslo studijos „Lietuvių medicinos terminologijos raida XIX amžiaus pabaigoje–XX amžiaus pradžioje“. Kadangi nebuvo išsamios nei XIX a. pab.–XX a., nei ankstesnio laikotarpio lietuvių medicinos kalbos ir terminijos analizės, autorė šio darbo ėmėsi tikėdamasi, kad jos disertacija praplės tyrinėjimus, papildys „Lietuvių kalbos žodyno“ kartoteką ir bus naudinga lietuvių leksikografijai. Disertacijos tikslas – ištirti XIX a. pab.–XX a. pr. medicinos terminų sudėtį, apimtį, semantiką, kilmę, kaitą. Autorės nagrinėjamu laikotarpiu apie medicinos terminus buvo mažai rašyta. Galima išskirti M. Kuprevičiaus ir S. Matulaičio straipsnius, kuriais ji rėmėsi. Autorė pasirinko aktyviausių ir žymiausių to meto gydytojų Jono Basanavičiaus, Kazio Griniaus, Kazimiero Jokanto, Vinco Kudirkos, Petro Matulaičio, Prano Matulaičio, Stasio Matulaičio, Jono Šliūpo, Antano Vileišio ir kt. medicinos raštus (apie 400 tekstų). Disertacijos duomenimis, daugiausia medicinos publikacijų yra paskelbę A. Vileišis, K. Grinius ir S. Matulaitis. Disertacijos autorė daugiausia rėmėsi ankstesniais tyrinėjimais, analizavo liaudies leksiką.

Tiriamieji objektai

Pirmojoje mokslinio darbo dalyje rašoma apie liaudies medicinos terminų svarbą lietuviškai medicinos terminologijai ir liaudies kalbos įtaką mokslinei medicinos terminijai, išsamiai analizuojami J. Basanavičiaus „Medega musu tautiskai vaistinykystai“ terminai. J. Basanavičiaus liaudies medicinos terminų žodynelis – pirmasis spausdintas medicinos terminologijos darbas. Jame pagal abėcėlę surašyti 277 medicinos terminai. J. Basanavičius leidinio prakalboje rašė: „Kas perskaitys mūsų czion sukrautą medegą, viliuos, persiliudys, kad lietuviai kuone visas ligas pažįsta ir turi savotizką, originalizką jų terminologiją.“ J. Basanavičiaus žodynelis turi išliekamąją vertę. Jis vertingas labai turtiną terminologija. Žodynelyje daugiausia lietuviškos kilmės medicinos terminų, kurie sudaro keturis penktadalius visų terminų. Neretai vienai ligai įvardyti pateikta po du ar tris terminus iš skirtingų krašto vietų. Pasak P. Zemlevičiūtės, „Medegos“ terminai yra lietuviškesni nei dabartiniai medicinos mokslo terminai. Kitame pirmosios darbo dalies skyriuje P. Zemlevičiūtė glaustai apžvelgia medicinos leksiką senojoje (XVI–XVII a.) lietuvių raštijoje ir XVIII–XIX a. vidurio spaudinius, kuriuose rašyta apie sveikatą. Autorė nuodugniau nagrinėja 1738–1831 m. išspausdintus sveikatai skirtus Prūsijos valdžios įsakus, paskelbtus prof. P. Pakarklio sudarytoje knygoje „Prūsijos valdžios gromatos, pagraudenimai ir apsakymai lietuviams valstiečiams“ (1960 m.). Antrojoje disertacijos dalyje apžvelgiamos per paskutinius du XIX a. ir du pirmuosius XX a. pradžios dešimtmečius išleistos knygos ir kiti spaudiniai medicinos klausimais. Disertacijos pabaigoje pateikiamos išvados, pagrindiniai ir papildomi šaltiniai, naudotos literatūros ir sutrumpinimų sąrašai.

IŠVADOS

XIX a. pab.–XX a. pr. – dabartinės medicinos mokslo kalbos ir terminologijos formavimosi pradžia. Pradėta leisti daug šviečiamąjį pobūdžio spaudinių, skirtų plačiajai visuomenei. Todėl pagrindinę medicinos leksikos dalį iki XIX a. vid. sudarė liaudies kalbos žodžiai, daugiausia kūno dalių ir organų, ligų ir jų požymių bei liguistų būsenų, šiek tiek gydymo priemonių, asmenų, veiksmy, procesų, būsenų ir ypatybių pavadinimai. Darbe tirtuose XIX a. pab.–XX a. pr. medicinos tekstuose (apie 400) rasta apie 7 500 skirtingų medicinos terminų. Daugiausia – ligų ir jų požymių bei būsenų pavadinimų. Lietuviškos kilmės terminai sudaro daugiau nei pusę (65 proc.) visų terminų. Daugiausia tai terminologizuoti gyvosios kalbos žodžiai. Daug tirtuose šaltiniuose vartotų liaudies kalbos žodžių nepateko į dabartinę mokslinę medicinos terminiją. Vienus jų pakeitė kiti lietuviški žodžiai ir jų variantai, kitų vietoje dabar vartojami sulietuvinti lotyniški terminai ar kiti skoliniai, tretį nepateko dėl siauros vartosenos, dau-

giareikšmiškumo, stiliaus ir kitokių priežasčių. Nemažai terminus sudarančių žodžių junginių, vartotų autorės tirtuose tekstuose ar apžvelgtuose liaudies medicinos ir ankstesniuose šaltiniuose, yra vaizdingi ar šiaip gyvajai kalbai būdingi pasakymai. Dalis lietuviškos kilmės terminų yra rašytinių šaltinių žodžiai. Kai kurie iš jų pateko į dabartinę medicinos terminiją. Į „Lietuvių kalbos žodyną“ pateko ir dalis gydytojų sukurtų naujadarų. Tirtuose tekstuose autorė aptiko tokių iš liaudies kalbos ar raštų paimtų žodžių, kurie „Lietuvių kalbos žodyne“ neturi su medicina susijusių reikšmių. Manoma, kad gydytojai juos terminologizavo, suteikdami jiems medicinos reikšmes. Skoliniai tiriamojo laikotarpio raštuose sudaro 10 proc. visų terminų. Neretai greta skolinių pateikiami lietuviški jų atitikmenys ar atvirkščiai. Dauguma anuomet vartotų graikiškos ir lotyniškos kilmės terminų dabartinėje medicinos terminologijoje jau įsigalėjo. Nemažai tiriamų iš slavų kalbų kilusių skolinių buvo paplitę gyvojoje kalboje. Kai kurie jų tebevartojami dabartinėje bendrinėje kalboje. Nemažai slavizmų anuomet turėjo lietuviškų atitikmenų. Vienažodžių hibridų rasta tik 1 proc. visų nagrinėjamų terminų. Dalis XIX a. pab.–XX a. pr. medicinos raštų terminų labai įvairavo, todėl to laikotarpio terminijai būdinga sinonimija ir variantiškumas. Sinonimų ir variantų eilutės svyruoja nuo 2 iki 22 terminų. Kilmės atžvilgiu dažniausi yra lietuviški ir lietuviški bei skolininiai sinoniminiai terminai. P. Zemlevičiūtė atkreipia dėmesį, kad dalis terminų vartota nenuosekliai – ankstesniuose tekstuose tas pats autorius galėjo pavartoti lietuviškos kilmės terminą, o vėlesniuose tam pačiam dalykui įvardyti jau skolintą ir atvirkščiai. Net tame pačiame tekste neretai tai pačiai sąvokai įvardyti vartojama sinoniminių ar variantinių terminų.

APIBENDRINIMAI

Disertacijos autorė P. Zemlevičiūtė pažymi, kad XIX a. pab.–XX a. pr. buvo dedami dabartinės lietuvių medicinos terminologijos pamatai. Buvo leidžiama beveik vien populiarioji medicinos literatūra. To meto gydytojai, šviesdami žmones medicinos klausimais, rūpinosi ne tik jų sveikatingumu, bet ir kalba, lietuvių terminologija. Iš liaudies kalbos žodžių gausos medicinos raštuose galima teigti, kad gydytojai, rašydami ar versdami medicinos tekstus, naudojos gyvosios kalbos turtais ir ieškojo terminų toms sąvokoms įvardyti. Lietuvių kalbos leksika turėjo didelę reikšmę XIX a. pab.–XX a. pr. lietuvių gydytojų populiarijamiems medicinos raštams, kuriuose didžiąją dalį terminų sudaro gyvosios kalbos žodžiai. Liaudies medicinos terminais ir jų svarba mokslinei lietuvių medicinos terminologijai buvo susirūpinta XIX a. pabaigoje. Autorė, išnagrinėjusi liaudies ir mokslo medicinos terminijos ryšį, nustatė, kad daugiausia liaudies medicinos terminų pateko į mokslinę anatomijos ir klinikos terminiją.

LITERATŪRA

1. Biziulevičius S. Lietuviškosios anatomijos terminologijos evoliucijos apybraiža, Acta musei historiae medicinae et pharmaciae Lituaniae. 1993, Vol. 1, 100–105.
2. Briaukienė B. Petras Avižonis ir jo lietuviškoji medicinos terminija. Daktaro disertacijos santrauka, humanitariniai mokslai, filologija, 04 H, Kaunas, 2000, 36.
3. Briaukienė B. Pirmajam lietuviškam „Akių ligų vadovui“ – 65 metai. Medicina, t. 41, Nr. 7, 2005, 621–624.
4. Česnys G. Lietuviško anatomijos vardyno istorijos metmenys. Terminologija, 2002, Nr. 9, 55–65.
5. Iš medicinos draugijų gyvenimo. Medicina, 1925, Nr. 3–4, 271–274.
6. Medega musu tautiskai vaistinykystai. Parupino dr. J. Basanaviczius. Atspauda isz „Dirvos“, Shenandoah, 1898.
7. Medicinos terminologijos komisija. Susirūpinkime medicinos terminais. Medicina, 1925, Nr. 1–2, 129–130.
8. Pavilionis S, Vaitilavičius A. Kai kurių lietuviškų mdicinos terminų kritinė apžvalga. Sveikatos apsauga, 1959, Nr. 3, 56–60.
9. Sirvydis V. Lietuvių kalba ir žymūs praeities medikai, dabartinė medicina bei medicinos mokslų terminija. Botanica Lithuanica, 2005, suppl. 8, 41–45.
10. Zemlevičiūtė P. Daktaras Jonas Basanavičius ir jo „Medega musu tautiskai vaistinykystai“. Terminologija, 2002, Nr. 9, 103–121.
11. Zemlevičiūtė P. Lietuvių medicinos terminologijos raida XIX amžiaus pabaigoje–XX amžiaus pradžioje. Daktaro disertacija, humanitariniai mokslai, filologija, 04 H, Kaunas, 2009, 281.

*Gautas 2014 m. kovo 20 d., aprobuotas 2014 m. kovo 26 d.
Submitted March 20, 2014, accepted March 26, 2014*